

24.10.2023

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Asia: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 sekä VNS 1/2023 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024–2027

Teknologiateollisuus ry kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Taloudesta, maailmantilanteesta ja vientiyritysten tilanteesta

Suomi on taantumassa, eikä talouskasvua ole odotettavissa kuin aikaisintaan vuoden 2024 alkupuolella. Suomen tärkeimmän vientimarkkinan Euroopan talouskasvu on hiljentynyt ja erityisesti tärkeimmän vientimaamme Saksan teollisuus on vaikeuksissa. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa jatkuu ilman näkymää rauhasta, Lähi-Idässä alkoi uusi sota joka on eskaloitumassa, Kaukasuksella riski Azerbaidžanin hyökkäyksestä Armeniaan kasvaa, ja vastakkainasettelu Yhdysvaltojen ja Kiinan välillä Taiwanin asemasta voimistuu. Itämerellä katkeilee putkia ja kaapeleita. Venäjään kohdistuvat pakotteet kiristyvät, ja Yhdysvallat on asettanut Kiinaa kohtaan uusia korkean teknologian vientirajoituksia, joiden voimaansaattamista myös EU valmistele. Kriittisten mineraalien tuotanto on laajalti Kiinan kontrolloimaa ja teollisuuden tarvitsemista komponenteista merkittävä osa tulee Kiinasta. Toimitusketjujen uudelleen häiriintymisen riskiä ei kauppasotien kuumentuessa voi jättää huomioimatta. Myös EU:n ja Yhdysvaltojen väliset vapaakauppaneuvottelut etenevät tahmeasti. Inflaatiopaineet ovat kasvaneet uudelleen eikä korkojen kääntyminen laskuun ole enää lähitulevaisuudessa näköpiirissä.

Teknologiateollisuuden yritysten kotimaan ja viennin tilauskannat ovat supistuneet koko vuoden. Viime vuonna lyhyen noususuhdanteen aikana kerätyt tilauskannat ovat pitäneet tuotannon vielä pääosin vauhdissa. Kasvua edellisvuosina tukenut voimakas raha- ja finanssipoliittinen elvytys sekä koronan jälkeinen kysyntäpiikki ovat kuitenkin takana. Näkymät tulevan talven ja kevään osalta heikentyvät jatkuvasti.

EU:n asettamat valtiontukisäännösten höllennykset ovat johtaneet ennennäkemättömään kansallisten valtiontukien nousuun ja epäterveeseen kilpailuun investoinneista. Inflation Reduction Act on Yhdysvaltojen vastaava jättimäinen valtiontukupaketti. Euroopassa oli jo tämän vuoden tammikuuhun mennessä jaettu lähes 700 miljardia euroa kansallisia yritystukia, joista Saksa oli jakanut puolet, Ranska ja Italia lähes kolmasosan. Poikkeussäännökset ovat voimassa vuoden 2025 loppuun, osittain 2026 loppuun. Ne vääristävät merkittävästi yritysten kilpailuasemaa Euroopan eri maissa, heikentävät Suomessa toimivien yritysten kilpailuasemaa ja houkuttelevat investointeja pois Suomesta investointitukia jakaviin maihin. Kehitys uhkaa hidastaa merkittävästi esimerkiksi uusiutuvan energian tuottajien ja puhdasta energiaa käyttävän teollisuuden investointeja Suomeen.

Lisäksi osaajapula jatkuu ja tulee syvenemään merkittävästi seuraavan noususuhdanteen alkaessa. Työikäisen väestön maahanmuuton merkittävä lisääminen on ainut kestävä keino julkisen talouden tasapainon saavuttamiseksi.

Tutkimus- ja kehitysinvestointien kasvattaminen

Parlamentaarisen TKI-työryhmän esityksen perusteella viime hallituskauden lopulla hyväksytty T&K-rahoituslaki ja vuoden 2023 alusta voimaan tullut T&K-lisäverovähennys yrityksen omasta tai ostetusta T&K-työstä ohjaavat Suomen julkisia ja yksityisiä T&K-investointeja kasvu-uralle. Vuoden 2024 budjetissa on kehykseen lisätty uusia T&K-valtuuksia 264 miljoonaa euroa, mikä on lähellä vuosittaista lisärahoituksen tavoitetasoa julkisen sektorin T&K-investointien nostamiseksi 1,2 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Julkisen talouden suunnitelmassa on tehty kohdentamattomat kehysvaraukset 100 M€ vuodelle 2025, 300 M€ vuodelle 2026 ja 500 M€ vuodelle 2027. Varaukset ovat pienemmät kuin rahoituslaki edellyttäisi, koska määrärahatarpeiden oletetaan kasvavan myöntövaltuuksia hitaammin.

Julkisten T&K-lisäinvestointien tulisi vivuttaa tuplamäärä yksityisiä lisäinvestointeja T&K-toimintaan, jotta neljän prosentin taso suhteessa bruttokansantuotteeseen saavutettaisiin vuonna 2030. Parhaiten vivutus onnistuisi, kun lisärahoituksesta merkittävä osa suunnattaisiin yritysten T&K-toimintaan. Se olisi perusteltua myös siksi, että yritysten T&K-toiminnan julkinen tuki on Suomessa OECD-maiden heikoimpia (sijalla 29), kun julkisen tutkimuksen rahoituksessa Suomi pärjää hyvin (sijalla 7). Business Finlandin rahoitus on vuosien 2010 tasosta laskenut reaalisesti 33 %, kun samaan aikaan yliopistojen T&K-rahoitus on kasvanut 10 % ja Suomen Akatemian rahoitus 26 % (ml. Strategisen tutkimuksen neuvosto). **Yritysten T&K-toiminta tuottaa kansantalouteen myös nopeimmin uusia innovaatioita, kasvua, vientiä, työpaikkoja ja verotuloja, joten yrityksille suunnatut T&K-tuet korjaavat tehokkaimmin myös julkisen talouden alijäämää.**

Teknologiaateollisuus on esittänyt, että edellä mainituista syistä julkisesta T&K-lisärahoituksesta kaksi kolmasosaa suunnattaisiin yritysten T&K-tukiin ja kolmasosa julkisen tutkimuksen tukiin. Vuoden 2024 budjetissa Business Finlandin (joka on yritysten T&K-toiminnan tukien pääasiallinen myöntäjä) rahoituksen kasvattamiseen ohjataan vain 92 M€ lisärahoitusta, joka on noin kolmasosa ensi vuoden koko lisärahoituksesta. Todellisuudessa Business Finlandin rahoitus lisääntyy ainoastaan 22 M€, koska ensi vuonna poistuu vuoden 2022 kehysriihessä päätetty määräaikainen lisärahoitus ja EU:n RRF-rahoitus vähenee.

Elinkeinoelämän osuuden T&K-lisäinvestoinneista tulisi olla kaksinkertainen verrattuna julkiseen lisärahoitukseen, eli vuonna 2024 noin 560 M€. Teknologiaateollisuuden ehdotus lisärahoituksen 2/3 suuntaamisesta yritysvetoiseen T&K-toimintaan tarkoittaisi noin 185 M€ lisärahoitusta Business Finlandille vuonna 2024. Tyypillisesti yksi julkinen T&K-euro vivuttaa kaksi yksityistä T&K-euroa, jolloin lisärahoituksen suora vipuvaikutus yritysten T&K-investointeihin olisi noin 370 M€. Lisäksi oletetaan yritysten kasvattavan myös kokonaan omarahoitteista T&K-panostusta noin 190 M eurolla.

On täysin epärealistista kuvitella, että 22 M€ nettomääräisellä lisärahoituksella Business Finlandin toimintaan saataisiin aikaan merkittävää vipuvaikutusta yritysten T&K-investointeihin vuonna 2024. Lisäksi myös myöhempinä vuosina Julkisen talouden suunnitelmaan sisäänrakennettu määrärahalisäysten vaje tekee käytännössä mahdottomaksi saavuttaa neljän prosentin T&K-intensiteetti vuoteen 2030 mennessä. **T&K-lisäysten etupainoisuutta hallituskaudella tulisi siksi lisätä merkittävästi ja suunnata lisärahoituksesta 2/3 yritysvetoiseen T&K-toimintaan.**

Investointien houkuttelu Suomeen

Nykyisessä kilpailuympäristössä puhtaan teknologian ja energian investointeja houkutellaan valtavien kansallisin investointi- ja tuotantotukipaketein mm. Saksaan, Ranskaan, Italiaan ja Hollantiin ja lisäksi Yhdysvaltoihin. Suomella ei ole varaa vastaaviin tukiin, mutta emme voi jättää tätä kilpailuvääristymää huomiotta. **Hallitusohjelmaan kirjattu investointinyrkki on saatava toimimaan nopeasti, ja isot puhtaan energian ja puhtaan teollisuuden investoinnit on saatettava Suomeen kädestä pitäen hanke kerrallaan.**

Investointinyrkin tulee suunnitella jokaisen hankkeen osalta erikseen, mitkä ovat käytettävissä olevat keinot. Valtion tulee lisäksi toimia EU:n suuntaan päättäväisesti, jotta nyt voimassa olevat, vakavaa kilpailuvääristymää aiheuttavat valtiontukisääntöjen poikkeamat lopetetaan niiden määräaikojen päättyessä.

Ilmastorahaston operatiivisen toiminnan turvaavien pääomien, eli Nesteen osakkeiden, siirto Ilmastorahastolta takaisin VM:n omistajaohjauksen haltuun vei Ilmastorahastolta toimintaedellytykset. Valtion ensi vuoden budjetissa ei ole osoitettu korvaavia määrärahoja. Ilmastorahasto paikkaa markkinapuutetta, vastaavia lainainstrumentteja ei ole muilla toimijoilla. Jo tehdyt investoinnit ovat uhattuna, koska nykytilanteessa Ilmastorahasto ei pysty tarjoamaan hankkeille toisen tai kolmannen kierroksen rahoitusta. Uudet puhtaan teknologian pilotti- ja demonstraatiovaiheen investoinnit Suomeen ovat uhattuna, kun hankkeet liikkeelle laittavaa osarahoitusta ei ole enää tarjolla. **Ilmastorahaston toiminnan jatkuvuus tulee turvata osoittamalla toimintaan määrärahat esimerkiksi lisäbudjetissa.**

Viennin vahvistaminen ja uusien vientiyhtiöiden kasvattaminen synnyttää kasvua ja investointeja Suomeen. **Finnveran kotimaan rahoitusinstrumentit ja viennin rahoitus on saatava joustavaksi tulevan lainsäädäntöuudistuksen puitteissa.** Pienten vientiluottojen osalta lakiuudistus on tehty, mutta vielä on varmistettava instrumentin käytettävyys ja kilpailukykyisyys pk- ja midcap-yrityksille.

Investointeja ei tehdä, ellei niitä pyörittämään löydy osaavaa työvoimaa. Osaajapula ei taantumasta huolimatta ole hellittänyt, ja toimenpiteitä osaajien saatavuuden parantamiseksi on vauhditettava.

Energia- ja ilmasto-kappaleessa jäljempänä on kuvattu näkemyksemme koskien energiatukien suuntausta ja investointihankkeiden luvitusta. Molemmat ovat keskeisessä roolissa uusien investointien houkuttelussa Suomeen.

Osaaminen ja maahanmuutto

Teknologiateollisuus tukee vahvasti hallituksen tavoitetta nostaa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten osuus mahdollisimman lähelle 50 % vuoteen 2030 mennessä. Korkeakoulujen aloituspaikkoihin esitettävä lisärahoitus onkin vaikeassa julkisen talouden tilanteessa oikeansuuntainen signaali, mutta todennäköisesti vielä riittämätön 50 prosentin tavoitteen saavuttamiseksi. Hallituksen tuleekin varautua priorisoimaan riittävä lisärahoitus korkeakoulutuksen laadun ja määrän varmistamiseksi.

Teknologiateollisuuden arvion mukaan alan osaajatarpeesta jo nyt noin 60 prosenttia kohdistuu korkeakoulutaseeseen osaamiseen. Kun tarkastellaan pelkkiä kasvun tuomia uusia työpaikkoja, on osuus 65 prosenttia. Myös eläköityviä korvaavissa rekrytoinneissa korkeakoulutuksen tarve alkaa korostua, kun alalta eläköityvien toimihenkilöiden määrä nousee lähivuosina selvästi. Valtaosa teknologiateollisuuden korkeakoulutettujen

osaajatarpeesta kohdistuu tekniikan ja ICT-alan osaajiin. Edellisen hallituskauden määräaikaaiset aloituspaikkalisäykset mahdollistivat sen, että alan opiskelijamäärä nousi selvästi, mutta määräaikaaisen rahoituksen päättyessä on vaarana, että tekniikan ja ICT-alan opiskelut aloittavien määrä tippuu jopa useammalla tuhannella takaisin vuoden 2019 tasolle. On olennaista, että nyt rahoitettavia lisäaloituspaikkoja kohdennetaan hallitusohjelman mukaisesti myös teollisuuden vientialojen tarpeisiin.

Lisäaloituspaikkoihin nyt kohdennettava rahoitus on vain pieni osuus korkeakoulujen koko rahoituksesta. Korkeakouluille olisikin taattava resursseista on sellainen ylihallituskautinen näkymä, joka mahdollistaa sitoutumisen tekniikan ja ICT-alojen korkeakoulutuksen pitkäjänteiseen lisäämiseen ja laadun kehittämiseen. Tässäkin mielessä on hyvä, että korkeakoulujen indeksit pidetään voimassa.

Tutkijakoulutuksen pilottiin hallitus esittää mittavaa rahoitusta. Jotta se tukee neljän prosentin TKI-tavoitteen saavuttamista, tulee se käyttää tavalla, joka edistää väitöstutkijoiden työelämäyhteyksiä ja lisää tohtorintutkinnon suorittaneiden siirtymistä yritysten ja muiden yliopistojen ulkopuolisten työnantajien palvelukseen.

Laadukas tekniikan alojen korkeakoulutus pohjaa vahvoihin LUMA-taitoihin. Hallitusohjelmaan kirjatun LUMA-strategian toimeenpanon tulisi näkyä myös budjetissa selkeinä kohdennuksina, joita siellä vielä ei ole.

Vientiteollisuus on jo vuosia raportoinut osaajapulasta kasvun esteenä, ja osaajapulasta torjumiseksi **tarvitsemme entistä enemmän työhön johtavaa maahanmuuttoa**. Suomi muuttuu monimuotoisemmaksi maaksi, ja se haastaa muutokseen niin julkista sektoriaamme, palveluitamme kuin koulutusjärjestelmäämme. Hallitusohjelma sisältää hyviä tavoitteita kansainvälisen rekrytoinnin edistämiseksi, mutta suunnitellut kiristykset kansainvälisten osaajien irtisanomistilanteisiin, pysyvään oleskelulupaan sekä kansalaisuuden saamiseksi herättävät teknologiaateollisuuden yrityksissä suurta huolta. Onkin kriittisen tärkeää, että maahanmuuton prosessien sujuvoittamisen tehdään myös panostuksia Suomen hyvään vetovoimaan kansainvälisten osaajien kohdemaana sekä maahanmuuttoa tukevaan asenneilmastoon.

Maahanmuuton lisääminen on nähtävä investointina tulevaisuuteen – ilmiö on huomioitava monella yhteiskunnan eri sektorilla, ja se vaatii myös resursseja. Sujuvien, digitalisaatiota hyödyntävien prosessien sekä kotoutumista tukevien palveluiden lisäksi Suomen on tärkeää huolehtia pienenä maana myös houkuttelevuudestaan: Talent Boost -ohjelman jatkon ja kohdentamisen lisäksi on tärkeää arvioida myös mahdollisia negatiivisia signaali vaikutuksia ja jättää sellaiset lainsäädäntömuutokset tekemättä, jotka saattaisivat heikentää Suomen mainetta kansainvälisten osaajien kohdemaana.

Energia ja ilmasto

Teknologiaateollisuus ry:n tehtävänä on rakentaa teknologiayrityksille edellytyksiä menestyä ja luoda kestävästi arvoa. Visiomme mukaan vuonna 2030 ihmisen toiminta on tasapainottumassa maapallon kantokyvyn kanssa samaan aikaan kun Suomi on maailman kärkeä puhtaiden teknologioiden kehittämisessä ja kestävässä arvonluonnissa.

Vuoden 2024 budjettia on valmisteltu haastavassa taloudellisessa ja geopoliittisessa tilanteessa. Kuluneen vuoden aikana inflaatio ja korot ovat olleet korkealla tasolla, mikä on osaltaan nostanut yritysten toimintakustannuksia samalla kuin kotimainen ja kansainvälinen investointiympäristö on muuttunut epävarmemmaksi. Myös muuttuneessa ja epävakassa

ajassa on jatkettava panostuksia yhteiskunnan iskunkestävyyteen ja fossiilitaloudesta irtautumista mahdollistaviin investointeihin. Teknologiaateollisuus ry pitää tärkeänä, että epävarmuuksista huolimatta yritysten toimintaympäristö säilyy kilpailukykyisenä ja että kestävää kasvua edistetään edelleen määrätietoisesti.

Teknologiaateollisuus näkee valtioneuvoston tavoin, että **siirtymistä kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa vauhditetaan parhaiten investoimalla uusiutuviin energialähteisiin, edistämällä energiatehokkuutta ja kiertotaloutta sekä panostamalla teollisuusprosessien vähähiilistämiseen**. Tavoitteiden saavuttamisessa tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja innovoinnin tuloksilla on keskeinen merkitys.

Elinkeino-, innovaatio- ja energiapolitiikoilla edistetään elinkeinoelämän uudistumista ja kansainvälisen kilpailukykyyn tki-perustaista vahvistumista, energiatehokkaan teollisen tuotannon ratkaisujen käyttöönottoa sekä laajemmin yhteiskunnan kehittymistä hiilineutraaliksi. Tämä edellyttää uusia toimenpiteitä sekä julkisen sektorin ja yritysten tiivistä vuorovaikutusta. On kehitettävä uusia ilmastoystävällisiä tuotteita ja palveluja sekä otettava käyttöön tuotantotapoja, joilla teollisuuden prosessit voidaan muuttaa vähähiilisiksi. Tähän panostamalla yritykset voivat edistää Suomen omien ilmastotavoitteiden saavuttamista sekä tarjota kotimaisiin vahvuuksiin perustuvia ympäristöllisesti kestäviä ratkaisuja, joiden kysyntä maailmanmarkkinoilla on kasvamassa.

Energiatukea uuteen teknologiaa, vetyyn ja teollisuuden prosessien vähähiilistämiseen

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan sisältyvistä **uudistumisen ja vähähiilisyyden määrärahoista** 240 milj. euroa ja valtuudesta yli 54 milj. euroa on EU:n elpymisvälineen kautta rahoitettavia investointeja energiainfrastruktuuriin ja uuteen energiateknologiaan sekä vähähiilisen vedyn ja hiilidioksidin talteenoton ja hyödyntämisen edistämiseen sekä teollisuuden prosessien sähköistämiseen ja vähähiilistämiseen. Kohdentaminen on Teknologiaateollisuuden mielestä tehty oikein, joskin kummastelemme ratkaisua, jossa energiatuen kansallista valtuutta lasketaan 14,1 miljoonalla eurolla. Vuonna 2024 energiatukea tuskin myönnetään ja EU:n RRF-tukien haku on mahdollista enää kuluvan vuoden aikana.

Lisäksi Teknologiaateollisuus haluaa muistuttaa, että **energiatukea on suunnattava erityisesti uusien teknologioiden käyttöönottoon, kuten vauhdittamaan vähähiilisen vedyn tuotantoa sekä kehittämään hiilidioksidin talteenottoa ja hyödyntämistä teollisessa mittakaavassa**.

Hallitus vauhdittaa siirtymää puhtaaseen energiaan 160 miljoonalla eurolla. EU:n elpymisvälineen varoja suunnataan erityisesti luvituksen sujuvoittamiseen, jotta puhtaan energian investointeihin saadaan vauhtia. Teknologiaateollisuus pitää panostusta hyvänä ja tärkeänä. Haluamme kuitenkin muistuttaa, että investoinnit energian tuotantoon syntyvät vain, jos energian käyttöön liittyvät teolliset investoinnit toteutuvat. Siksi luvitusta tulee sujuvoittaa ja lupavarmuutta parantaa merkittävästi kaikissa teollisissa investointihankkeissa.

Suomella on käytettävissä yhteensä 127 milj. euroa REPowerEU-varoja ympäristöluvituksen vauhdittamiseen valtion aluehallintouudistuksen kanssa yhteensopivalla tavalla, puhtaan energian ja materiaalivirtojen T&K-rahoitukseen ja pilotointiin sekä puhtaan siirtymän investointeihin. Teknologiaateollisuuden mielestä panostusten kohdentuminen on oikea, **mutta luvituksen osalta resursseja on tarpeen lisätä pikaisesti sekä lupakäsittelyyn**

että muutoksenhakutuomioistuimina toimiviin hallinto-oikeuksiin. EK on arvioinut, että Suomessa on jopa 20 miljardin euron arvosta investointihankkeita, jotka odottavat lupapäätöksiä tai ovat muuten viivästyneet luvitukseen liittyvien epävarmuuksien takia.

Hallitus suuntaa resursseja myös pienydinvoimaloiden tutkimus- ja kehitystyöhön 4,5 miljoonaa euroa ja Säteilyturvakeskukselle ydinenergialain kokonaisuudistuksen valmisteluun sekä pienydinvoimaloiden (SMR) turvalliseen käyttöönottoon valmistautumiseen yhteensä 1,65 milj. euroa. Panostukset ovat kannatettavia kaikin tavoin, mutta aihepiiriin merkitykseen ja valmistelun aikataulun kiireellisyyteen nähden vaatimattomia.

Latausinfra tuki vahdittaa liikenteen päästövähennyksiä

Hallituksen investointiohjelman Puhtaan energian Suomi -kärkihankkeet kokonaisuudesta talousarvioehdotuksessa osoitetaan 10 milj. euron valtuus julkisen liikennesähkön ja -kaasun lataus- ja tankkausinfrastruktuurin edistämiseen.

Teknologiaateollisuus pitää hyvänä, että liikennesähkön ja -kaasun lataus- ja tankkausinfrastruktuurin edistämiseen ohjataan varoja. Nämä ovat liikenteen päästöjen vähentämisessä tärkeä edellytys. Aikaisemmin käytössä olleella vanaan 10 milj. euron suuruisella asuinrakennusten latausinfrastruktuurilla on saatu toteutettua 14 000 latauspistettä, joten liikuttaneen samassa kokoluokassa, ja nyt tehdyt päätökset poistavat vallinneen epävarmuuden tukien saatavuudesta.

Energiaintensiivisen teollisuuden sähköistämisen tukea tulisi jatkaa vuoteen 2030 saakka

Energiaintensiivisen teollisuuden sähköistämistuella korvataan päästökaupasta sähkön hintaan aiheutuvia välillisiä kustannuksia laissa määritellyille toimialoille vuosien 2021–2025 tietojen perusteella. Laissa määriteltujen toimialojen katsotaan olevan erityisen alttiita merkittävälle hiilivuotoriskille päästökaupan sähkönhintaan aiheuttaman lisäkustannuksen johdosta. Sähköistämistuen tavoitteena on ehkäistä riskiä hiilivuodolle, turvata teollisuuden kustannuskilpailukykyä ja ohjata toiminnanharjoittajia kehittämään teollista tuotantoaan hiilineutraalimmaksi. Toiminnanharjoittajien tulisi käyttää myönnetystä tuesta vähintään puolet kehittämistoimiin, jolla ne edistävät toimintansa muuttumista hiilineutraalimmaksi.

Energiaintensiivisen teollisuuden sähköistämistukeen ehdotetaan talousarviossa 150 milj. euroa.

Teknologiaateollisuus kiittää tärkeästä tuesta ja pitää sen käyttöön liittyviä ehtoja kannatettavina. Kiinnitämme kuitenkin huomiota siihen, että kompensaatio on vain 25 % EU:n sallimasta maksimista, mikä voimakkaasti nousseen energian ja päästöoikeuksien hintojen myötä heikentää suomalaisen teollisuuden kilpailukykyä verrattuna muihin EU-maihin. Esimerkiksi Saksassa tuki on 100 %. Tuki-intensiteetti pienenee edelleen, kun määrärahan katto tulee nopeasti vastaan voimakkaasti kohonneiden päästöoikeuden hintojen myötä. Päästöoikeuden hinta on kivunnut kuluvan vuoden aika jo yli 90 euroon, josta se on nyt palannut 80 euroon tonnilta. Hinta vaihtelee voimakkaasti, joten määrärahan riittävyyttä on vaikea ennakoida täsmällisesti. Teknologiaateollisuus on toivonut, että tuen tason lisäksi hallitus tarkistaisi tulevaisuudessa tuen kestoa siten, että sitä jatkettaisiin aina vuoteen 2030 saakka.

Kiertotalous

Teknologiateollisuus näkee, että kiertotalouden vauhdittaminen vaatii toimivien markkinoiden luomista ja sääntelyesteiden poistamista. Olemme laatineet koko toimialan kattavan kiertotalousohjelman, jonka keskeisinä tavoitteina on luonnonvarojen kestävä käyttö, resurssituottavuuden ja kiertotalousasteen kaksinkertaistaminen sekä kiertotalousosaamisen vahvistaminen.

Ohjelmamme nivoutuu kansallisen strategisen kiertotalousohjelman toimeenpanoon, ja Teknologiateollisuus on tehnyt alustavan päätöksen solmia toimialalle kiertotalouden vapaaehtoinen sitoumus. Olemme mukana valmistelutyössä ministeriöiden ja tutkimuslaitosten kanssa. Työn määrä valmistua vuoden 2023 lopulla.

Nähdäksemme myös kiertotalousosaamisen vahvistaminen vaatii panostuksia. Tätä varten tarvitaan kansallinen kiertotalouden osaamissuunnitelma ja jatkuvaa osaamisen kehittämistä. Näin voidaan tavoitella vahvaa kiertotalousosaamista sekä riittävää työvoiman saatavuutta. Kiertotalouden läpimurto vaatii myös lainsäädännön osalta kriittisten esteiden poistamista. Tähän viittaava hallitusohjelmakirjaus hyvä alku.

Talousarvioesityksessä on osoitettu 0,8 milj. euroa teollisuuden vähähiilisen, kiertotalouden ja digitaalisen uudistumisen edistämisen ja teollisen palveluviennin ohjelmaan ja erikseen 0,9 milj. euroa kiertotalouden edistämiseen. Budjettiesitykseen on myös kirjattu, että johdonmukaista kansallista ja EU-työtä kiertotalousmurroksen toteuttamiseksi jatketaan. Näihin sisältyviä toimia ovat mm. kiertotalousohjelman toteuttaminen, lainsäädännön ja vapaaehtoisten sitoumusten kehittäminen, sähköisten alustojen ja tietojärjestelmien hyödyntäminen ja kehittäminen sekä kokeilujen toteuttaminen. Hallituksen tavoitteena on vähentää uusiutumattomien luonnonvarojen kulutusta, kaksinkertaistaa resurssituottavuus sekä kaksinkertaistaa materiaalien kiertotalousaste vuoteen 2035.

Hallituksen tavoitteet kiertotalouden edistämiseksi on oikein asetettuja ja tarpeellisia, mutta **talousarviossa ehdotetut panostukset kansallisen kiertotalousohjelman toimeenpanemiseksi ja kiertotalousratkaisujen skaalaamiseksi vaikuttavat riittämättömiltä**. Suomen tulisi pystyä vauhdittamaan erityisesti strategisten ja kriittisten mineraalisten raaka-aineiden keräystä ja kierrätystä sekä nostamaan kaikkien jättemateriaalien kierrätysasetetta ja kierrätysraaka-aineiden käyttöä. Tämä onnistuu, kun teemme oikein kohdennettuja korjauksia jätelainsäädäntöön (esimerkiksi kattavat kriteeristöt jätestatuksen päättymiselle), panostamme kierrätyslaitosten ja kierrätysraaka-ainetta hyödyntävien prosessiteollisuuden muutosten lupaprosessien nopeuttamiseen, että uusien kierrätysteknologioiden kehittämiseen ja pilotointiin.

Digitalisaatio ja tietoturva

Petteri Orpon hallitusohjelma maalaa Suomesta kuvan teknologisenä edelläkävijänä, joka pyrkii edistämään yritysten kilpailukykyä ja luomaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia digitalisaation ja teknologian täysimääräisellä hyödyntämisellä. Hallitusohjelma myös sisältää kirjauksia, joilla nämä saavutettaisiin. Valitettavasti budjetissa ei myönnetty uusia määrärahoja useisiin keskeisiin alueisiin.

Julkishallinnon pehmeän infrastruktuurin investointeihin ja yhteiskehitysbudjettiin ei myönnetty lisäresursseja. Päätös voi rajoittaa julkishallinnon digitalisaation kehitystä ja yhteistyötä eri sektoreiden välillä. Hallinnonalat kuitenkin rahoittavat jo nykyisellään

mittavilla summilla digitalisaatiokehitystään. Yhteisbudjetilla purettaisiin hallinnon siiloja, uudistettaisiin toimintakulttuuria ilmiöpohjaisen hallinnon suuntaan ja mahdollistettaisiin Yhteiskunnan uudistamisen ministerityöryhmän ja digitoimiston toiminnan vaikuttavuus. Täten on äärimmäisen tärkeää, että yhteiskehitysbudjettia edistetään mahdollisimman pian ja käytetään ensisijaisesti yhteisen pehmeän infrastruktuurin kehittämiseen. Pehmeän infrastruktuurin investoinnit ovat keskeisiä julkisen sektorin kustannustehokkuuden ja palvelukyvyn parantamisessa, mahdollistaen digitalisaation edistämisen ja tehokkaan tiedonhallinnan. Näiden avulla voidaan tarjota laadukkaita ja nopeita palveluita kansalaisille samalla vähentäen kustannuksia pitkällä aikavälillä. Keskeistä on mahdollistaa datan jakaminen useamman toimijan kesken.

Data on strateginen avainresurssi, josta kilpailevat niin yksityiset kuin julkiset toimijat. Pelkästään eurooppalaisen datatalouden arvo on jo 500 miljardia euroa. Meillä ei ole varaa jättää kotimaisia yrityksiä tämän kehityksen ulkopuolelle. Myös hallitusohjelmassa tunnistettiin datatalouden tärkeys ja kirjattiin käynnistettäväksi datatalouden kasvuohjelma, jolla vahvistetaan yritysten valmiuksia hyödyntää dataa liiketoiminnan sekä tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen. Budjetissa tälle ei kuitenkaan myönnetty uusia määrärahoja.

Puolijohdealan kilpailukyvyn vahvistaminen ja kvanttiteknologian kehityksen edistäminen

Talousarviossa esitetään panostuksia suomalaisen puolijohdealan kilpailukyvyn ja kvanttiteknologian kehityksen kannalta tärkeisiin T&K-infrastruktuureihin eli Kvanttinova-pilotointiympäristöön ja VTT:n kvanttietokoneeseen. Nämä ovat kannatettavia investointeja Suomen vahvuusiksi luettaviin avainteknologia-alueisiin. Tähän liittyen on lisäksi hyvä, että hallitus sitoutui budjettiriihen päätöksillään Business Finlandin siruteknologiaohjelman käynnistämiseen ja EU:n sirusäädöksen (Chips Act) vastinrahoituksen varmistamiseen. Näistä päätöksistä on tärkeätä pitää myös kiinni.

Hallitusohjelman mukaiset panostukset salaustuotteiden vientimahdollisuuksien ja kansallisen omavaraisuuden lisäämiseksi jäivät talousarvioesityksessä tekemättä

Hallitusohjelmassa on ansiokkaasti linjattu, että Suomi hankkii itselleen kansainvälisiä tietoturvahyväksyntöjä myöntävän maan aseman (AQUA-status, Appropriately Qualified Authority) EU:ssa, sekä sitoutuu salaustuotteiden hyväksyntäprosessin nopeuttamiseen, jotta kotimainen kyberteknologia saadaan nopeammin markkinoille. Hallitusohjelman linjauksesta huolimatta nämä välttämättömät kohteet eivät päätyneet valtion talousarvioesitykseen vuodelle 2024 eikä hallitus kykene näiltä osin toteuttamaan hallitusohjelman tärkeintä tavoitetta – kestävää talouskasvua.

Salaustuotteilla on merkittävä rooli suomalaisen kyberteollisuuden ekosysteemin kehittämisen, sekä yhteiskunnan laaja-alaisen kyberturvallisuuden vahvistamisen osalta ja niille on pelkästään EU-alueella useiden miljardien eurojen markkinat. Suomalaisilla yrityksillä ei tällä hetkellä ole keinoja saada korkean tason salaustuotteita NATO-maiden markkinoille vaaditun testauskyvykkyyden puuttumisen vuoksi. Ilman ko. toimia Suomen oma korkeiden salaustuotteiden kehitys ja kauppa on heikkoa tai jopa olematonta, vaikka maassamme on alalla maailmanluokan huippuosaamista ja tuore NATO-jäsenyytemme on avannut alalle huomattavia uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Lisäksi Suomessa sijaitsevat hyödyntäjät, eritoten julkinen sektori, on tällä hetkellä riippuvainen ulkomailla tuotetuista salaustuotteista.

Työmarkkinat

Hallitusohjelmassa on laaja agenda työmarkkinoiden uudistamiseksi sekä työntekemisen kannusteiden lisäämiseksi. Muutoksia tehdään niin työlainsäädäntöön kuin sosiaaliturvaan. Ohjelma on kaikilta osin perusteltu ja kannatettava. Hallitusohjelmassa on sovittu mm. asumistuen, toimeentulotuen ja työttömyysturvan uudistuksista. Näitä uudistuksia on tärkeä viedä eteenpäin nopeassa aikataulussa. Uudistukset kannustavat työllistymään ja heikko julkinen talous tarvitsee kipeästi uudistuksista seuraavia positiivisia työllisyysvaikutuksia.

Myös työmarkkinauudistuksia on tärkeä viedä eteenpäin ripeällä aikataululla. Suomalaisten työmarkkinoiden rakenteita ei ole kyetty uudistamaan, ja lainsäädäntö on jäänyt jälkeen pohjoismaisesta kehityksestä. Ensimmäisenä uudistuksena etenee työrauhalainsäädännön uudistus, jota koskeva HE on juuri lähetetty lausuntokierrokselle. Nykyinen sääntely on vuodelta 1946 ja auttamattomasti vanhentunut. Työrauha on vientiyrityksille kriittinen asia, ja yritysten on voitava luottaa työrauhan pitämiseen, kun siitä on sovittu. Siten suhteettomien myötätuntotyötaisteluiden kieltäminen ja laittomista työtaisteluista tuomittavien sanktioiden korottaminen on todella perusteltua. Työajalla tapahtuvat poliittiset lakot taas rajoitetaan 24 tuntiin, kun Ruotsissa poliittisista syistä tapahtuvat lakot ovat mahdollisia vain muutaman tunnin ajan ja Tanskassa ne ovat kokonaan kiellettyjä. HE:n 24 tunnin enimmäiskesto onkin liian pitkä.

Seuraavana työmarkkinauudistuksena työrauhan jälkeen valmistelussa on paikallisen sopimisen lisääminen, joka on kilpailukyvyyn ja työllisyyden näkökulmasta yksi keskeisimpiä hallitusohjelman agendalla olevia hankkeita. Paikallinen joustavuus on tämän päivän yrityksille elinehto ja toiminta nojaa siihen, että yhdessä henkilöstön kanssa pystytään räätälöimään paikalliset tarpeet huomioivia ratkaisuja niin työnantajan kuin henkilöstönkin eduksi. On tärkeä ulottaa paikallisen sopimisen mahdollisuudet koskemaan kaikkia yrityksiä ja työntekijöitä järjestäytymisestä riippumatta, ja tähän hallitusohjelma aivan oikein tähtääkin.

Teknologiateollisuus ei pidä hyvänä, että työnantajilta ja palkansaajilta työttömyysvakuutusmaksuina kerättyjä varoja käytetään miltään osin valtion talouden aukkojen paikkaamiseen, vaan varat tulee käyttää vain työttömyysetuuksien rahoittamiseen. Työttömyysvakuutusmaksujen aleneminen taas vaikuttaa myönteisesti niin työnantajakustannuksiin kuin palkkaverotukseen.

Verotus

Hallitusohjelma ja ehdotus budjetiksi on yritysten verotuksen osalta ennakoitava ja yritysmuoniteinen. Finanssipolitiikan linjana on kannustaa yritystoimintaan, yrittäjyyteen sekä tukee kotimaista omistajuutta. Talouden tasapainotusta ei toteuteta kokonaisveroastetta kiristämällä.

T&K-toiminnan lisäverovähennyksen täydentäminen on kannatettavaa. Etlan tänään 23.10. julkaistun selvityksen mukaan yritykset pitävät T&K-verokannustinta yhtenä kolmesta toimivimmista politiikkatoimista lisätä TKI-investointeja. Kannustimen vaikuttavuutta yritysten T&K-toiminnan lisääntymiseen tulee kuitenkin arvioida vasta, kun ylimääräinen lisävähennys on käytössä (voimaan 2024 alusta alkaen).

Ansiotuloverotukseen tehdään useita kannatettavia muutoksia, tavoitteena parantaa työnteon kannustimia ja osaaajien houkuttelemista Suomeen. Kaikilla tulotasoilla tehdään indeksitarkistus, jotta ansiotulojen verotus ei kiristyisi. Työtulovähennystä korotetaan ja

marginaaliverotus kevenee solidaarisuusveron alarajan noston myötä. Avainhenkilöveromallin soveltamisaika pitenee 4 vuodesta 7 vuoteen ja selvitetään muuttokulujen verovapautta työntekijöille. Matkakuluvähennyksen omavastuun korotus valitettavasti nostaa työntekijöiden liikkumisen kuluja, vaikeuttaen työn vastaanottamista kauempaa.

Budjetissa oli yllättävä alijäämän lisäys, kun valmisteverotuksen tuotto-odotus arvioidaan nyt 1,4 miljardia euroa pienemmäksi. Osan tästä selittää positiivinen siirtymä kohti matalammalla verotasolla verotettavien energiatuotteiden käyttöä. Ilmastotavoitteista ei tule tinkiä. Vaikka yritysten logistiikkakulujen nousu ja työntekijöiden työmatkakulujen nousu huolestuttavat yrityksiä, tulee energia- ja ympäristöverotuksessa huomioida tasapaino yritysten ja yksityishenkilöiden kulujen nousun hillinnän ja toisaalta vihreän siirtymisen edistämisen yhteensovittamisessa.

Budjettilakina toteutetaan kiinteistöveroprosentin alarajan nosto maapohjan osalta 1,3 %:iin, vaikkei kiinteistöverotuksen verotusarvon arvostamisen uudistus ole valmistunut. Näitä tulisi tarkastella yhdessä. Veronkorotuksen vaikutus tulee huomioida verotusarvon laskennassa. Kiinteistöverotuksen arvostamisen uudistamisessa on varmistettava, ettei yrityksille koidu muutoksesta kohtuuttomia veronkorotuksia.

Kunnioittavasti
Teknologiateollisuus ry

Matti Mannonen, johtaja, Uudistuva teollisuus
puh. 040 544 7047
matti.mannonen@teknologiateollisuus.fi